

Sukupuolen paikkoja median ikämatriisissa

Kuinka ikää, ruumiillisuutta ja sukupuolta tuotetaan kulttuurissamme? Millaisissa diskursseissa iän, sukupuolen ja ruumiin yhteys määrittyy, miten rakennetaan iän ja sukupuolen järjestystä? Miten itse tuotamme oman ruumiimme tietyn ikäisenä, näköisenä, tietyllä tavalla sukupuolistettuna? Kuinka ikä ja sukupuoli asettuvat politisoituiksi suhteiksi? Edellä esitettyjä laajoja kysymyksiä voidaan tarkastella muun muassa mediarepresentaatioiden ja -diskurssien tutkimuksen kautta.

Iän mediarepresentaatiot rakentuvat samankaltaisesti kuin sukupuolen esi-

tytykset. Myös iän esityksillä luodaan sosiaalisia erontekoja ja kategorioita. Vaikka iän merkityksellistäminen on oleellinen osa nykymedian ihmiskuvaa, iän ja ikääntymisen merkitystä naisruumiin esityksissä on artikuloitu suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa vähän (ks. Sankari & Hänninen 2001, 15); vielä vähemmän on pohdittu iän ja ruumiillisuuden merkitystä mieskulttuurille.

Seuraavassa artikkelissa pohdin naisten elämänkaaren mediarepresentaatioita, mutta rinnastan samalla tulokintojani mieheksi merkitsemisen mediakäytäntöihin. Aineistoina ovat paitsi sukupuolta ja mediaa tarkastelevat empiiriset tutkimukseni, myös kiinnostavat havainnot nykyjournalismista. Artikkelin tarkoituksena on nostaa esiin

Artikkeli käsittelee mediatekstien tapaa representoida ikääntymistä ja sukupuolta. Teoreettisena oletuksena on journalistimin imaginaarisen yleisön nuorentuminen, mikä näkyy niin teksteissä kuin oletetuissa lukijoissakin. Journalistisissa diskursseissa, erityisesti uutis- ja -asiajournalismissa ikää on käsitelty sosiaalipoliittisena ongelmana, populaarijournalismissa taas huumorin ja karnevalististen esitysten avulla. Ikä voidaan myös legendarisoida, jolloin korostuu vastakkainasettelu nuoren ja vanhojen välillä. Lähtökohtana on, että iän mediaesitykset ovat samalla tavalla marginalisoivia kuin sukupuolen esitykset. Tällöin erityisesti ikääntyvän naisen ruumiillisuus on ongelma, jota peitellään monin journalistisin strategioin. Artikkelin lähdeaineistona ovat suomalaisen median toimijoista tehdyt tutkimukset, jotka osoittavat, että journalismissa vallitsee "yhdenikäisyyden" kulttuuri, joka marginalisoi nuorisoa ja vanhuksia.

sellaisia journalistiseen ikämatriisiin liittyviä näkökohtia, joilla voitaisiin problematisoida sukupuolen ja iän esittämisiin liittyviä keskeisiä kysymyksiä. Tärkeitä ongelmakohtia ovat esimerkiksi heteromatriisin ja ikämatriisin leikkauspisteet ja ikään liittyvien erontekojen, järjestysten ja toiseuksien nimeäminen, merkityksellistäminen ja kategoriointi journalismissa. Keskityn enemmän tutkimusongelmien määrittelyyn kuin empiriaan perustuvien tutkimustulosten esittelyyn, ja muotoilemani teesit voisivat hyvin toimia sukupuolta ja ikää koskevien tutkimusprojektien perusteluina.

Miten valtavirtajournalismin voi ajatella esittävän iän ja sukupuolen järjestyksiä ja millaisia journalistisia strategioita ikä ja sukupuoli kirvoittavat erilaisissa journalistisissa konteksteissa ja genreissä? Lähtökohtani on, että journalistinen

kulttuuri määrittää tavat ja kontekstit, miten ikä ja sukupuoli esitetään. Journalistiseen kulttuuriin voidaan lukea toimituskäytännöt ja toimittajakunta, jonka ikä- ja sukupuolijakauma voi vaikuttaa tekstien näkökulmaan. Niinikään journalistinen kulttuuri laajasti käsitettynä ymmärtyy myös tekstien vastaanottona ja tulkintana, mitä edustaa niin tekstin imaginaarinen yleisö, sisäislukija kuin todellinenkin vastaanottaja. Yleisön odotukset, "odotushorisontti" (vrt. V.Pietilä 1995, 107) on keskeinen tekijä journalististen sisältöjen muotoilussa. Näyttää myös siltä, että ikä ja sukupuoli ovat journalistisesti merkityksellisempiä kategorioita yksissä mediakonteksteissa ja -diskursseissa kuin toisissa. Esimerkiksi rikosuutiset, mainonta ja aikakauslehtimäinen julkisviihde tuovat iän ja sukupuolen usein merkittävinä henkilön ominaisuuksina esille. Asiajournalismi pyrkii neutraloimaan iän ja sukupuolen esitykset (ks. Halonen 1999).

Oletan, että iän esittämisessä journalististen tekstien tuottajat asennoituvat luonnollistettuun aikuisen näkökulmaan (vrt. Kangas & Nikander 1999, 7–8), jossa vanhuksset ja lapset ovat "toisia". Oletusta perustelen yhtäältä toimittajien ikäidentifikaatioilla ja toimittajakunnan ikärakenteella, toisaalta mediatekstien toimijoiden analyyseilla. Tutkimukset osoittavat myös, että sukupuolen suhteen (uutis)journalismin tekijät asemoituvat maskuliinisesti, jolloin naiset ja tytöt sekä nuoret miehet ovat "toisia" (Halonen 1999; Zilliacus-Tikkanen 1997). Iän ja sukupuolen murtumakohtia journalismissa ovat nuoruus ja vanhuus, joita artikuloidaan normaalijournalistisen käytännön marginaaleissa. Kun esimerkiksi televisio-uutisten odotettu ja oletettu toimija on 30–60-vuotias mies, iän ja sukupuolen suhteen tästä universaalista normista poikkeavat toimijat kuten naiset, lapset ja vanhuksset esiintyvät uutisten "reunamilla", uutisjuttujen lopussa tai uutislähehtyksen viimeisessä jutussa. "Uutisten maailma on selkeästi keski-ikäisten miesten maailma" (Halonen 1999, 59).

Kuinka edellä esittämäni oletukset näkyvät journalististen tekstien representaatioiden, toimijoiden ja "odotushorisontin" mukaisten lukijoiden sijoittumisessa ikämatriisiin? Toimittajien oma ikäidentiteetti saattaa vaikuttaa juttujen näkökulman ja henkilöiden valintaan: ikäsamaistuminen oman sukupolven edustajiin ja sitä nuorempiin henkilöihin on todennäköisempää kuin orientoituminen vanhemman sukupolven elämään. Kulttuurissamme iäkkäämmätkään henkilöt halua tulla merkityiksi *vanhuksina*, vaan omakohtaista vanhuutta pyritään etäistämään (Vakimo 2001, 69). Myös mediatuotteiden markkinoijat tietävät tämän. Julkinen salaisuus toimittajakunnan keskuudessa on, että tekstien toimijat, erityisesti aikakauslehtien kansikuvien henkilöt ("kansikuvatytöt", ks. Koskinen 1998) representaivat nuorempia henkilöitä kuin oletettu lukijakunta.

Ikään liittyvä problematiikka on noussut mediassa esille myös nk. suurten ikäluokkien siirtyessä tämän vuosikymmenen kuluessa eläkkeelle. Suomalaiset mediatilat kuten Helsingin Sanomat, Yleisradio ja MTV ovat myös joutuneet henkilöstöpolitiikassaan pohtimaan tätä kysymystä. Huoli vanhenevasta toimittajakunnasta on usein noussut myös julkisuuteen, esimerkiksi keskustelussa ikääntyneiden naispuolisten televisioimittajien sopivuudesta uutisankkureiksi.¹

Viihteellisten iltapäivälehtien glamour- ja julkkisjuttujen toimijoita näyttävät olevan enimmäkseen 20–30-vuotiaat naiset ja miehet. Journalistisissa henkilöreportaaseissa ja -haastatteluissa iästä voi tulla varsin merkittävä muuttuja. Ian Connellin analysoima 45-vuotiaan rock-tähti Rod Stewartin suhde 22-vuotiaaseen malliin saa erityistä ikämerkitysten luomaa jännitettä populaarijournalistiseen tarinaan (vrt. Connell 1992). Rikosuutisissa yleisin toimija on 30–40-vuotias mies (esim. M. Nikunen 2001) ja onnettomuus uutisissa ikä on keskeinen kategoria. Aikakauslehtien henkilöhaastatteluissa lukijaa puhutellaan tietyn iän näkökulmasta (vrt. Kivimäki 2002).

Lehtien syntymäpäivähaastattelut antavat havainnollisen kuvan kulttuurimme tavasta tuottaa ikään liittyviä yleistyksiä ja stereotyyppejä. Enimmäkseen ne pursuavat toimittajien konstruoimia ja merkkihenkilöiden täydentämiä vakuutuksia elinvoimasta, fyysisestä kyvykkyydestä ja ”nuorekkuudesta” (vrt. Vakimo 2001, 170). Merkille pantavaa on, että 50-vuotispäivien juhlinta on vähentynyt (paitsi julkisten ammatillisina merkkipaaluina ja julkisuuden hankinnan välineenä), juhlat siirretään pois näkyvistä, jopa pois maasta. 50-vuotiaan täytyy kulttuurissamme osoittaa monin eri tavoin olevansa ”nuori” eli omaavansa vieläkin kahtimisen ja tavoittelemisen arvoista sosiaalista pääomaa.

Mediayleisö, esimerkiksi lehtien lukijat ja tilaajat asemoidaan ikään samoin kuin paikallisradioiden kuulijaryhmät (esim. Radio Novan formaatti on suunnattu 25–45-vuotiaille aikuisille, ks. Teinilä 2001, 52). Aikakauslehdistä osa on selkeästi suunnattu rajatulle ikäryhmälle, esimerkiksi *ET*-lehti (eläkeikäisille tai hieman nuoremmille), *Madame*- (keski-ikäisille naisille) ja *Sisters* -lehdet (10–14-vuotiaille tytöille). Pohdin seuraavassa kappaleessa erityisesti kaupallistuneen mediakulttuurin merkitystä iän representaatioille journalismissa.

Median nuorentumispyrkimykset: iän ja sukupuolen politiikka

Nuorentuneen habituksen kaupallistuminen lisääntyi 1920-luvulla elokuvien ja mainonnan myötä ja markkinoinnin kohteeksi tuli erityisesti naisten ulkonäkö. ”Perinteisten naisten hyveiden rinnalle muodostui vähitellen uusia velvoitteita, kuten nuorekkuuden vaatimus” (Oittinen 1999, 54). Kosmetiikkamainonta alkoi liittää naisten ikääntymiseen kielteisiä merkityksiä, kuten rumuus, yksinäisyys sekä elämänhallinnan katoaminen. Oittisen mukaan mainokset jopa nimesivät vanhuuden sinänsä sairaudeksi, jota pystyttiin patenttilääkkeillä tai monimutkaisilla välineillä ”parantamaan” tai vähintään peittämään. Miesten ulkonäön pahimmaksi uhkaksi esitettiin kaljuuntuminen, ja miehestä tuli ”markkinoinnin kohde ja vanhaksi nimetty yleensä vasta hänen kuntonsa alkaessa pettää” (mt. 58). Kaupallinen kauneuskulttuuri kytkee ulkoisen kauneuden henkiseen kauneuteen ja moraaliseen hyvään. ”Jo ryppyjen sinänsä voitiin tulkita johtuvan heikosta itsekurista. Ruma ja vanha oli myös sielultaan ruma – ja päinvastoin.” (mt. 66)

Iän kaupallistuminen jatkui toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvun nuorisokulttuurin myötä journalistisissa sisällöissä paitsi mainonnassa, myös filmitähdistä, iskelmälaulajista, näyttelijöistä ja ”julkkiksista” kertovissa teksteissä. Kaupallisuus loi nuoruuden myytin, jonka ympärille on muodostunut valtava tuottei-

den, ideologisten diskurssien ja käytäntöjen verkko. Naomi Wolf (1991) on kirjoittanut kauneuden myytistä, joka kulttuurissamme kaltaistetaan nuoruuteen. Missikisat ja missijulkisuus yhdistävät kiinnostavasti nuoren iän ja ruumin kontrollin ja muokkauksen miehisen katseen alla. "Ulkonäkötyöstä" tulee legitimoitu ammatti, jonka harjoittaminen merkitsee ruumiin trimmausta ja muokkausta kaupalliseksi hyödykkeeksi (Hänninen 1997, 125). Myös julkisuuden ja politiikan henkilöityminen ovat kulutuskeskeisen kulttuurin piirteitä (ks. Garam 2002, 32–34). Journalistiset lajityypit saavat yhä enemmän sisältönsä "kiinnostavista" ihmisistä asioiden sijaan. Markkinoiden keskittyminen nuorien kuluttajaryhmien houkutteluun tekee ikääntymisestä marginaali-ilmiön, joka lakkaa kiinnostamasta valtavirtajournalismia, jollei ikääntymistä ole sopivalla tavalla "paketoitu".

John Hartley (1998) kirjoittaa, että postmodernissa mediassa ikä on politisoitunut uudelleen niin, että media rakentaa uutta nuorentunutta me-yhteisöä². Hänen mielestään journalismin imaginaarinen lukija on selvästi nuorentunut. Tekstiä ei suunnata todellisuudessa nuorille ihmisille, vaan pikemmin tuotetaan nuoruutta representoivia tekstejä ja hahmoja (maku, elämäntyyli, preferenssit). Selitykseksi tälle uudelle mediapolitiikalle hän esittää jaottelun journalismin "totuuden-etsintä-näkökulmaan" ja "kommunikatiivisuuden vaateeseen". Totuuden tavoittelemisen näkökulmasta journalismi suhtautuu rankaisevasti nuoriin rikoksentekijöihin ja korostaa lasten viattomuutta. Kommunikatiivisuus taas edellyttää, että tekstit rakennetaan mahdollisimman houkutteleviksi nuorentamalla näkyvää tekstiä ja imaginaarista lukijaa (mt. 61). Erityisesti tällainen kuvittelun lukijan nuorentaminen näkyy populaarijournalismin piirissä, erilaisissa glamourihmissä julkisdiskursseissa, mutta toisaalla myös monina populaarijournalismin puhutteluina lukija- katsoja- ja kuulijakunnan suuntaan. Kiinnostavaa on havaita esimerkiksi uusien televisio-ohjelmien tuottajien ja tekijöiden jatkuvat yritykset houkutellessa potentiaalista nuorta yleisöä ja samalla puhua "vääristä" yleisöistä, jotka eivät tunnu soveltuvan suunniteltuun ikäkategoriaan.

Tekstien kommunikatiivisuuden lisääntyminen nuorentamalla on myös sukupuolittunutta. Hartley viittaa nuorten tyttöjen seksuaalisuuden paheksumiseen toisaalla mediassa ja toisaalla heidän juhlintaansa "me-yhteisön" rakentamisen yhteydessä. Tytöt, jotka pannaan häpeämään aikuista ulkonäköään, ovat toisaalta olennaisia me-yhteisön glorifioinnin aiheita viehättävyydessään.³ Me-yhteisön rakentuminen nuorentavista tai nuorentuneista diskursseista merkitsee samalla "sen" tai "toisten" syntymistä, erotteluja suhteessa ei-nuoruuteen. "Me" muodostaa yhteiskunnallisen, välittömän sosiaalisuutensa ylittävän identiteettinsä tavallaan aina 'sen' tai 'niiden' kautta. Samalla tietenkin 'se/ne' saa identiteettinsä (identiteettinsä 'meille') sinä, mikä ei ole 'meitä'" (Pietilä & Sondermann 1987, 27–28).

Vanhaa torjuva media

Ikää, eritoten ikääntymistä peittelevän journalismin pyrkimys yhdenikäisyyden kulttuuriin tarkoittaa useimmiten tekstien imaginaarisen lukijan nuorentamista, kääntöpuolena vanhan ruumiin peitteleminen, tabuistaminen. Yhdenikäisyyden normi näkyy erityisesti uutis- ja asiajournalismissa, jonka voisi ymmärtää todelliseksi "aikuisviihteeksi", työikäisten ihmisten julkisuudeksi. Populaarijournalismissa ikä merkityksellistyy myös imaginaarisen lukijan nuorentamispyrkimyksinä ja nuorentuneen yleisön puhutteluina. Erityisesti vanhenevan naisen kulttuurinen toiseus ja ruumiilliseen vanhentumiseen kytkettyvä marginaalisuus saattavat tehdä hänestä median kannalta "epäkiinnostavan" henkilön.

Sinikka Vakimo kuvaa vanhan naisen representaatioita käsittelevässä väitöskirjassaan yleisesti esitettyä maksiimia ageismin, hoikkuuden ja hyvännäköisyyden järjestelmästä, jossa "...vanheneminen on mielletty synnin kaltaiseksi" (Vakimo 2001, 48). Vanhenemiseen on kulttuurissamme liitetty pelkoja, joita voisi osittain tulkita myös kuoleman, transsendentin torjumiseksi. Erityisesti vanhenevan naisen yhteys kuolemaan esitetään monin tavoin kulttuurimme kuvastoissa. Terhi Utriainen kirjoittaa, että "Keskiaikainen *vanitas*-aihepiiriin liittyvä kuva, jossa alaston nuori hehkeä nainen ja alaston vanha kuivunut ja rypistynyt nainen – halluttava elämä ja kammottu kuolema – seisovat seläkkäin, ei ole menettänyt tehoa." (Utriainen 1999, 21). Vanhaan naiseen kytkeytynyt kuoleman läheisyys ja maskuliinisen kulttuurin pyrkimys torjua vanhenemisen ja kuoleman uhkaavuus esiintyvät historiallisissa ja myyttisissä kertomuksissa toistuvasti: vanhat naiset esitetään ja tulkitaan noitina, hirviöinä ja pahan aiheuttajina (Vakimo 2001, 88–90).

Kuoleman ja naisen merkitysyhteys näkyy paitsi kulttuurimme myyttisissä kuvastoissa, myös nykyjournalismissa. Tutkiessani naisrepresentaatioita sota- ja onnettomuus uutisten yhteydessä ilmeni että kauhua, tuskaa, surua ja menetystä symbolisoi useimmiten vanha, nimetön "itkijänainen", joka edustaa sitä, mitä ei varsinaisissa uutisteksteissä voi ilmaista, eräänlaista liminaaltilaa elämän ja tuhon, kuoleman välillä (Halonen 1996). Jenny Hockey viittaa maskuliinisen subjektin pyrkimykseen etäännyttää suru sen feminisoinnin kautta (Hockey 1990, Utraisen 1999, 23 mukaan).

Nuoruuden myytin vastapainona "myytti vanhuudesta" tarkoittaa kaikkea sitä, mitä ihmisen ei tule tavoitella ja mistä ihmiset eivät halua maksaa. Väitänkin, että media täyttyy nykyisin vanhuuden peittelyn ja kätkemisen rituaaleista, joihin kuuluvat niin mainonnan lupaukset kuin julkisuuden henkilöiden nuorekkaat ja toimintakykyiset representaatiot. Samalla kun yleisönosastot ja kolumnit paheksuvat tyttöjen liian varhaista aikuistumista, naisen vanhentumista yritetään peitellä. Vakimo (2001, 174) tulkitsee asiaa seuraavasti: "Vanhan naisen muuttunut ruumis edustaa toisenlaista kuvaa naisen ruumiista kuin nuoruuskultin mukaiset tavanomaiset, kaikkialla läsnäolevat nuoren naisen ruumiin kuvat: vanhuudesta ja ruumiillisista muutoksista muistuttavat ruumiinkuvat tulee pitää piilossa". Pohdin seuraavissa kappaleissa joitakin ydinstrategioita joilla journalistisissa teksteissä piilotetaan iän ja sukupuolen kriittisiä murtumakohtia.

Ongelmakeskeinen ikäjournalismi

Ongelmakeskeisessä ikäjournalistisessa diskurssissa on kysymys yleensä sosiaalipoliittisesta näkökulmasta, joka esittää vanhuuden mediateksteissä "sairautena, köyhyytenä, avun tarpeena sekä taloudellisena uhkana muulle yhteiskunnalle" (mt. 169). Ruumiillisen ja sosiaalisen ikääntymisen ongelmia pyritään mediassa faktuaalistamaan ja etäännyttämään asiajournalismin yhdenikäisyyden normiston pohjalta.

Nuoruuden representoiminen kulttuurisena ideaalina merkitsee, että vanhenevasta ruumiista ja ihmisestä on tullut tabu. Erityisesti uutis- ja asiajournalismissa vanhenemista ja vanhuutta käsitellään enimmäkseen viranomaisnäkökulmasta, jolloin vanheneva ihminen on yleensä erilaisten hoitotoimenpiteiden tai tilastollisten arviointien kohteena. Uutisten "luonnollistettu ikä" ja lajityypin vaatimukset houkuttelevat turvautumaan erilaisiin journalistisiin etäännyttämisen strategioihin kuten objektivointiin ja faktuaalistamiseen (ks. Juhila 1993).

Esimerkkinä objektivoinnista ja faktuaalistamisesta mainitsen *Helsingin Sanomissa* 9.12.2001 julkaistun toimittaja Marjut Lindbergin kokoaman jutun: "Ikä

mielessä”. Juttukokonaisuudessa esitetään kaavio ”ikäbarometristä”, joka kuvaa ihmisen elinkaarta syntymästä ikääntymiseen, eläkeikään ja vanhuuteen. Juttu kuvaa ikääntymisen ongelma- ja tautikeskeisesti: barometrissä esitettyjen lääketieteellisten faktojen ja tilastotietojen mukaisesti ihmisen vanhetessa 65 ikävuoteen hän saavuttaa enimmäkseen erilaisia kansalaisoikeuksia, mutta tuon ikärajaypyykin jälkeen alkaa alamäki. Virallisen eläkeiän jälkeen odotettavissa ovat sepelvaltimotauti, diabetes, dementia ja Parkinsonin tauti. Barometri perustui tilastollisiin todennäköisiin kyseisten sairauksien puhkeamisesta ja oli siinä mielessä varsin ammattitaitoisesti ja informatiivisesti laadittu. Koska barometri päätyi esittämään ikääntyvän ihmisen monella tapaa yhteiskunnallisesti ongelmalliseksi, se tavallaan edellytti myös journalismin normien mukaisesti ehdotuksen ongelman ratkaisemiseksi. Samassa juttukokonaisuudessa vanhuksesta tuli myös hovikelpoinen, ideaali mallikansalainen. Barometrin yhteyteen liitettyssä kinalotekstissä 69-vuotiaasta Liisa Ollikaisesta kirjoitetaan, että *”Lähes ensimmäisinä eläkepäivinään hän ryhtyi jatko-opiskelijaksi. Kesken jäänyt lisensiaatin työ harmitti. 69-vuotiaana hän väitteli tohtoriksi itsemurhaviesteistä.”* Imaginaarinen lukija voi unohtaa vanhenevan ruumiin pelkonsa. Ehkä suurimmaksi peloksi nouseekin, kuinka täyttää (tulevaisuudessa) ”supernuoren vanhan” kriteerit, olla sairastumatta barometrin ennustamiin todennäköisiin tauteihin ja säilyttää näin kansalaiskelpoisuutensa.

Naisten vaihdevuosikertomuksia tutkinut Ilka Kangas kirjoittaa vanhenevan naisen siirtyvän pois ”kulttuurimme naiskuvan reunamille”, jolloin tarjolla on ”objektin, ei-olevan ja ulosuljetun paikka” (Kangas 1999, 203). Median ikämatrississa vanhenevalle naiselle tarjoutuvan liikkumatilan voi myös olettaa sijoittuvan marginaaliin. Journalismissa kiihtynyt keskustelu suuren ikäluokan eläköitymisestä aiheutuvista taloudellisista ja sosiaalipoliittisista ongelmista on faktuaalistavaa puhetta, jossa henkilökohtainen vanhenemisen kokemus on siivosuussa ja päällimmäisiksi nousevat viranomaisten ja erilaisten ongelmien ”hoitajien” puheet. Kun ongelmakeskeinen diskurssi liikkuu enimmäkseen viranomaisjulkisuuden piirissä, miten ikääntymistä käsittelee julkisuuden populaarimpi versio? Tarkastelen seuraavassa lähinnä populaarin median tapoja kategorioida vanheneva nainen ja tuottaa vanhenevan naisvartalon esityksiä tyttöruumiin, huumorin ja karnevalismin sekä legendarisoimisen kautta.

Tyttöruumis ja karnevaali

Sinikka Vakimo kirjoittaa, että vanheneva ihminen saa julkisuutta myös rikkoessaan ikä- ja sukupuolinormeja (Vakimo 2001, 171). John Hartleyn kuvaama tyttöyden glorifiointi koskettaa myös vanhenevaa naisruumista ja luo sen media-representaatiolle erityisiä vaatimuksia. Vanhenevan naisen julkisuuteen pääsy on mahdollista performatiivisen ”tyttöruumiin” avulla. Tyttöruumis on hoikka, notkea ja immuuni ikääntymiselle. Varsinkin populaareissa teksteissä (sanomalehtien viikonvaihte- ja kuukausiliitteet, iltapäivälehdet, naistenlehdet, sarjafilmit) tuntuu jo tutulta vanhenevan naisen ruumiin merkityksellistäminen tyttömäisyyden kautta. ”Tyttö naiset” ovat naisia, jotka säilyttävät ikääntymisestä huolimatta hoikkautensa ja pukeutuvat lollipop-asuihin, tietyssä mielessä naamioituvat nuoruuteen. Esimerkkejä tällaisista ikääntyneistä tyttönaisista ovat Hollywood-tähti Joan Collins, laulajat Tina Turner ja Cher ja ohjaaja Sally Potter, joka teoksessaan *Tangoharjoitukset* (1997) hurmaantuu nuoreen tanssijamieheen ja käyttää elokuvassa omaa tyttömäistä ruumistaan performatiivisesti, taipuisana ja viettelevänä tanssijavartalona. Myös *Todella upeeta* -sarjan päähenkilöt Patsy ja Edina pyrki-

muassa 72-vuotiaan tanssinopettaja Aira Samulinin ja Yleisradion eläkkeellä olevan ulkomaankirjeenvaihtaja Erkki Toivasen. He saivat antaa "esityksiä" ammattitaidostaan heidän aikaisemmille esiintymisilleen vieraassa kontekstissa ja laji-tyypissä. Myös Yleisradion uutistenlukija Arvi Lind on saavuttanut uutta julkisuutta vierailuillaan nuorille suunnatuissa ohjelmaformaateissa (esim. Joonas Hytönen talk show). Natsi-Saksan aikainen elokuvaohjaaja Leni Riefenstahl on saanut 100-vuotisjuhliensa kynnyksellä uutta pontta lausunnoilleen: "On surullista, kuinka natsismi on tahrannut minut koko elämäni ajaksi. Minut on polttomerkitetty natsisympatiseeraajaksi ja ties miksi, kun taas oma näkemykseni itsestäni on täysin vastakkainen." (STT, DPA 22.8.2002) Riefenstahl-julkisuus voidaan nähdä myös journalismin camp-ilmioksi. Myös Riefenstahlin tyttömäisenä säilynyt olemus sopii hyvin journalismin kuvastoihin.

Kokemuksen legendarisoiminen

Vanhenevat naiset voivat saavuttaa mediaesityksissä myös uskottavuutta kuten uutisankkurit Eva Polttila ja Leena Kaskela, teatterineuvos Sylvi Salonen, näyttelijä ja ohjaaja Birgitta Ulfsson ja kirjailijat Tove Jansson ja Astrid Lindgren. Joissakin tapauksissa on havaittu asiakkaiden luottavan enemmän vanhempaan naiseen työntekijänä (esim. Korvajärvi 1999, 88). Ikääntymisen voi ajatella syrjäyttävän naisen asemaa (maskuliinisen) voyeuristisen ihailun kohteena, katsottavana, jolloin paradoksaalisesti hänen sanomansa ja sanottavansa voivat päästä mediasa paremmin esille. Vanheneva nainen on Ilka Kankaan mukaan riisuttu naiseden kulttuurisista merkeistä, seksuaalisuudesta ja lisääntymisestä (Kangas 1999, 203). Merkitsisikö ikääntyminen naiselle myös uutta mahdollisuutta saada yhteiskunnallista merkittävyyttä muutenkin kuin pilailujen kohteena ja campina? Hiuksenhieno raja kulkeekin siinä, milloin median henkilö merkityksellistyy kunnioitettavaksi legendaksi tai "campiksi", kaupallisesti rakennetuksi ikääntyneeksi kummajaiseksi Ozzy Osbournen⁶ tapaan.

län tulkitseminen resurssina ja kokemuksena tuntuu yhdistyvän mediassa enemmän miehiseen toimijuuteen, jolloin vanheneva mies nähdään kernaammin työkykyisenä kuin vastaavan ikäinen nainen, esimerkkeinä vaikka huomattavan ikääntyneet valtioiden päämiehet tai kulttuurituotannon piiristä Charlie Chaplin, Pablo Picasso ja Salvador Dalí, jotka säilyttivät ainakin legendojen mukaan potenssinsa ja luomisvoimansa pitkälle yli 80-vuotiaiksi.

Paavo Väyrynen (55) on tullut aikoinaan Suomen "nuorimpana ministerinä" julkisuuteen ja hänen julkinen imago on ollut myös tutkijoiden kiinnostuksen kohteena (esim. Karvonen 1999). *Aamulehden* Simopekka Virkkula esittää 14.4.2002 Väyrysen-tutkija Olli Suomisen, 27, kommentin Keskustan puheenjohtaja-vaalin ehdokkaista: "Olen varma, ettei Väyrysestä nyt tule puheenjohtajaa, mutta yllättävän kovan kannatuksen hän voi saada. Sitä en tiedä, tuleeko hänestä vielä presidentti. Päätän graduni laskemalla, että vuonna 2024 Väyrynen on 78-vuotias. Siinä iässä Kekkonen tuli vielä valituksi. Paasikivi oli mukana vielä 84-vuotiaana. Ei sitä tiedä. Väyrynen on vielä niin nuori." Samassa lehdessä Paavo Väyrynen toteaa itsestään: "...nuori mieshän minä vielä olen, ei sen puoleen."

Väyrysen mahdollisuuksia pohtivassa jutussa Väyrysen varhaisista valtiomiespäivistä tuttu "nuoruus" saa kontekstin vertailussa "suurmiehiin", legendaarisiin Paasikiveen ja Kekkoseen. Tätä kautta hänestä tulee vakavasti otettava ehdokas eikä suinkaan yli-ikäinen ammattipoliitikko. Onkin kiinnostavaa, että samanlaisesti journalistisissa teksteissä Paavo Väyrysen ikäiset työelämässä toimivat ihmiset nähdään selkeästi ongelmina ja "ikäprojektien" kohteina.

Ikään liittyvä kokemus voidaan legendarisoida mediassa, mikä merkitsee monissa tapauksissa ristiriitaa nuorten ja vanhojen välille. Legendan kuuluu neuvoa nuoria; legendan elämä näyttäytyy mediassa "kulta-aikana" ja hänen työnsä nuorille kelpoisena ihanteena. Tällaisina legendaarisina hahmoina näyttävät esiintyvän enimmäkseen ikääntyneet miehet, joiden ruumiillinen vanhentuminen näyttää korvautuvan viisaudella ja vallalla. "Konkarin" esitykseen kuuluvat mielusti innokkaat oppipojat⁷.

Esimerkki elokuvakulttuurille tyypillisestä henkilön legendarisoimisesta voidaan lukea Aamulehden 14.4.2002 kulttuuriosastosta. Toimittaja Markus Määttänen nostaa henkilöhaastattelussaan esille "Legendaarisen Christopher Leen, 79", joka on kunnostautunut kauhufilmien päättähenä ja oli vierailulla Suomessa. Määttänen kirjoittaa, että *"Leeta harmittavat tämän päivän nuoret näyttelijät, jotka haluavat vain tulla rikkaiksi ja kuuluisiksi 24 tunnissa, vailla tietoaakaan tekniikasta. He eivät Leen mukaan ajattele muuta kuin sitä miten hienolta he näyttävät kankaalla. Lee tarttuu taas KALEVALAAN ja kopauttaa sen lujasti pöytään. – Älä tee tätä, ellei se todella tarkoita jotain. Juuri tällaista ajattelemattomuutta näkee paljon varsinkin nuorissa näyttelijöissä."*

Ikä ja kokemus nähdään jutussa resurssina, joiden turvin ikääntynyt haastateltava asemoituu "vaka vanha Väinämöiseksi" (myös juttuun liitetty henkilökuva tukee tätä mielikuvaa), joka kansalliseepokseen vedoten voi julistaa näkemyksiään.

Populaarikulttuurin esimerkkejä legendoista ovat "Mestarit" ja "Ladyt lavalalla", suomalaisen iskelmäviihteen mies- ja naiskoonpanot. Esiintyjien keski-ikä ylittää reilusti viisikymmentä vuotta ja heidät on esitetty mediassa toistuvasti ja kliseisesti legendaarisina hahmoina. Koonpanojen motiivina voi nähdä kaupalliset pyrkimykset, mutta niiden saavuttama suosio saattaa ilmentää myös nk. suurten ikäluokkien identiteettikriisiä, mihin median tulee vastata. Yhdenikäisyyden kulttuuriin sovittautuminen edellyttää myös tuolta ikäluokalta mediakelpoisuutta. Symbolisena takeena median kiinnostuksesta ovat vieläkin voimissaan olevat nuoruuden idolit.

Nuoruuskultista häpeälliseen ruumiinmuutokseen

Kokemus joillakin ammattialoilla ei välttämättä johdakaan legendaksi. Julkisuu-den miesten kokemus näyttää mediassa pääasiassa legendarisoituvan. Ikääntymisen tuoma kokemus voi lisätä naistenkin uskottavuutta, mutta myös näkymättömyyttä. Nuoruuden tavoittelu mediakuvastoissa aiheuttaa ongelmia erityisesti sellaisissa representaatioissa, joissa keskeistä on ruumiin kontrolli ja "ulkonäkötyö", esimerkkeinä urheilijat, missit ja mallit. Jo keskiajan *vanitas*-kuvastoihin kuulunut vanhan ja nuoren naisen rinnastus on käyttökelpoinen, kun mediassa kuvataan ikääntymisen vaikutuksia ulkonäköön ja ruumiin kontrolliin perustuvien ammattien harjoittamiseen.

Ilta-Sanomissa 29.10.2001 oli Rita Tainolan artikkeli: "Järki päässä ja jalat maassa". Ingressin mukaan *"Maamme entiset huippumallit kokoontuvat kerran vuodessa vaihtamaan kuulumisia ja muistelemaan menneitä. Uraansa vasta aloittaville tytöille heillä on ytimekäs viesti: – Pidä jalat maassa ja järki päässä. Pyri myös ymmärtämään, että mallina työskenteleminen on silta johonkin suurrempaan."*

Puhuvatko näin 70-vuotiaat entiset mallimummot? Ei, näiden viisauksien takana ovat keskimäärin 30–40-vuotiaat naiset. Tekstistä voi lukea, kuinka toivotto-man vanhoja jutussa esiintyvät entiset mallit ovat ja kuinka he ovat selviytyneet

mallin uraa uhkaavasta luonnontapahtumasta, ikääntymisestä. Suurin osa jutussa haastatelluista malleista ilmoittaa selviytyneensä heteroseksuaalisen perheinsti- tuution luoman turvallisen tilanteen avulla. Mallin vanhenemisturva näyttää ole- van avioliitto, ruumiin itsekontrollista siirtämään aviomiehen kontrolloimaan he- teroseksuaaliseen parisuhteeseen.

Vanheneminen on erityisesti mallimaailman tabu. Vanhentumiseen liittyy ruu- miinkuvan muuttuminen, erityisenä uhkana mallin lihominen ikääntymisen ja lasten synnyttämisen myötä. Vanhat mallit -jutun diskurssi rakentuu ex-mallien puheesta, joissa artikuloidaan ikääntymistä ja ruumiinkuvan muuttumista: (NK) "tunnustaa saaneensa muutaman kilon lisää", (MK) on pysynyt "samoissa mitoi- sa", (LS) "jatkaa mallin töitä, mitat ovat säilyneet kurilla ja nöyryydellä", (PH) on saanut "kolme kiloa lisää aktiivijajoistaan", (LM) "hymähtää kiloja tulleen lisää monta kymmentä".

Ex-mallien diskursseissa rakentuu vanhuuden myytille ominainen luopuminen ja tabulle ominainen vaikeneminen. "Eivät mallin työt pidemmän päälle elätä", kahden lapsen äiti muistuttaa. Lasten synnyttäminen on uhka mallin työlle, mut- ta samalla lapset ja mies turvaavat yhteiskunnallisen olemassaolon ei-attraktiivi- sellekin ruumiille. Vanhenevat mallit ovat entisen näkyvyytensä johdosta uhka, joka torjutaan nuoruuden glorifioinnin foorumeilta kotilieden ääreen.⁸

Patricia Holland on kuvannut kiintoisasti brittiläisen "kolmossivun" tyttö-ins- titution kehitystä, jossa tyttöjen elämää esitellään lehden lukijoille vielä varsi- naisen mallivaiheen jälkeenkin. Instituutio vahvistaa Hollandin mielestä sek- suaalista eroa ja legitimoii naisten rintojen katselemisen patriarkaaliseksi etuoikeudeksi "rentoutuneen perhe-ilmapiirin" kontekstissa (SUN-lehden kolmossivul- la). Vanhenevien mallien ruumiit on koettu kolmossivun instituutiossakin ongel- maksi, ja ne haudataankin privaatin, perhe-elämän piiriin. Privaatistakin mies jat- kaa "seksi-oikeuttaan" tirkistelemällä lehdestä julkisesti legitimoitua nuoren nai- sen ruumista, joka hymyilee sallivasti juuri hänelle. Samalla kolmossivujournalis- min naisten ruumiiden merkityksellistäminen tekee jatkuvasti turhiksi naisten pyrkimykset olla vakavasti otettavia siinä maailmassa, jossa heidän ei tarvitse hy- myillä (Holland 1998, 32).

Ikäkategorioiden merkitys journalismissa

Voisivatko journalistiset tekstit olla kokonaan ilman ikään liittyviä ankkurointe- ja? (vrt. Kivimäki 2002, 9) Tekstien kiinnostavuuden ja reseption kannalta ikä muodostaa merkittävän tunnistamisen apuvälineen. Henkilöhavaitsemisessa ikä on keskeisimpiä määrittäviä tekijöitä. Ikä on kulttuurinen muodostelma, eronte- ko, määrittely, todellisuus ja kokemus. Jos journalismi jotain todellisuudesta ker- too, kehystää, järjestää ja muokkaa, esimerkiksi henkilöhaastatteluissa iän huo- mioon ottaminen voi osoittautua journalismin kriteereillä välttämättömäksi. Asi- ajournalismi pyrkii lajityyppinsä mukaisesti piilottamaan iän julkisuuden toimijoi- den representaatioissa, mutta määrittelee ikää esimerkiksi rikosuutisissa. Sekä te- kijät että uhrit "ikäistetään". Iän avulla lukija muodostaa nopeasti kategorioita, jotka ohjaavat tekstin tulkintaa. "Ikäistäminen" on tässä käsitteenä samantasoi- nen "sukupuolittumisen" käsitteen kanssa, joka viittaa sukupuolen kategorioin- tiin dualistiseksi, kaksinapaiseksi nais-mies-suhteeksi. "Ikäistäminen" kategorioi ihmisiä "luonnollistetun iän" marginaaleihin eli vanhoihin ja nuoriin.

lältään poikkeuksellisen nuorten tai vanhojen teot ja saavutukset ylittävät journalistisen julkaisukynnyksen sensaatiomaisuudellaan. "Ikäistämisen" negatii- vinen seuraus on tietyn iän pitäminen yhteiskunnallisesti läpinäkyvänä, luonnol-

listettuna (aikuiset, työikäiset) ja normista poikkeavien leimaaminen. "Ikäistäminen" tulee esiin journalismin murtumakohdissa, silloin kuin normin mukaisesta ikäjärjestyksestä poiketaan, esimerkiksi kuvattaessa toimintakykynsä säilyttäneitä "tervaskantoja", avioparin ikäeroa, (esim. Einojuhani ja Sini Rautavaara, Aira ja Ekku Samulin, Ristomatti ja Anu Ratia), nuoria rikoksentehtäjiä ("Heinojen surmaajat") tai lapsineroja. Elcoteq-yhtiön pääomistaja Antti Piippo on pohtinut julkisissa puheenvuoroissaan, miksi keski-ikäisen miehen suhde huomattavasti nuorempaan naiseen (mm. Kata Kärkkäiseen) kiinnostaa mediaa. Kyse on tietenkin normin ja odotusten rikkomisesta, mutta jälkimmäisessä tapauksessa myös taloudellisen vallan ja privaatin, henkilökohtaisen, journalistisesti kiinnostavasta leikkauksesta (esim. *Seura* 12.4.2002, jota myytiin Antti Piipon kansikuvalla: "Mökillä juopottelua, sitomista, lyömistä" "Antti Piippo Seuralle: TEIN TYHMÄSTI").

Norminmukaiset ikäkontekstit edellyttävät, että lapset käsitellään teksteissä suhteessa aikuisiin, aikuiset suhteessa toisiin aikuisiin, ikääntyneet suhteessa toisiin ikääntyneisiin, nuoret suhteessa toisiin nuoriin (tai aikuisiin). Näin tuotetaan sellaista journalistista ikämatriisia, joka alkaa näyttää itsestäänselvyydeltä, tulla läpinäkyväksi. Iän merkityksellistäminen kääntyy henkilön kannalta epäedulliseksi sellaisissa käytännöissä, joissa luonnollistetut suhteet ja järjestykset muuttuvat ja lopulta murtuvat. Moralisointi, kategoriointi, rajoitukset ja säännöt siitä mikä on tietystä iässä hyväksyttävää ja mahdollista ja mikä ei, tulevat diskurssissa esille. "Iän määrittämiin elämänvaiheisiin liittyy erilaisia sosiaalisia odotuksia ja yhteiskunnallista sääntelyä, joka kohdistuu miehiin ja naisiin osin eri tavalla" (Kangas & Nikander 1999, 7). Journalismilla on pyrkimys representoida henkilöitä ja aiheitaan yhdenikäisyyden kulttuurin kautta ja tuottaa ikään perustuvia, sukupuolittavia erontekoja.

Mediatekstien imaginaarisen lukijan nuorentuminen, kaupallistuminen ja kilpailu lukijoista, katsojista, kuuntelijoista ja uudet mediat luovat mielikuvaa kuolemattomasta alati potentista superihmisestä. Nuorekkuuden tavoittelu, fyysisen ja henkisen suorituskyvyn trimmaaminen äärimmilleen puhumattakaan ikääntyneiden "toimintakyvyn" säilyttämisestä naurettavuuksiin asti viittaavat kuolemissen ajatuksen ja mahdollisuuden kieltämiseen (vrt. myös Kangas & Nikander 1999, 12). Uhkaava ikääntyminen, "muukalainen itessämme" näkyy journalistisissa teksteissä monenlaisina torjumiskäytäntöinä ja -taisteluina, joiden pääasiallinen näyttäjä on naisruumis.

Viitteet

- 1 Esimerkiksi uutisankkuri Monica Wellingin "toisiin tehtäviin" siirtämispäätöksestä käyty keskustelu joulukuussa 2000.
- 2 "Juvenation is the creative practice of communicating with a readership via the medium of youthfulness". Nuorentamiseen kuuluvat Hartleyn mukaan nuorten henkilöiden intresseistä kertovat kuvat ja tarinat, nuoruuden representaatiot ja nuoren yleisön puhuttelu, diskursiivinen pyrkimys muiden kulttuuristen sfäärien kuten urheilun, talouden ja poliittisten juttujen nuorentamiseen ja samanaikainen ja vastakkainen diskursiivinen pyrkimys hallita (ja samalla tuottaa) erilaisia ikäsiddonaisia suhteita lapsen ja aikuisen välillä ja tuottaa evidenssiä suhteiden ylityksistä. (Hartley 1998, 61).
- 3 Hartley väittää, että on olemassa jopa groteski journalistinen "sääntö", jonka mukaan lapsi-uhrien kuvat ovat (värillisinä) kannessa tai saavat suurimman palstatilan silloin, kun on kyse viehättävistä tytöistä. Murhaajien ja pedofiilien pikkutyttöuhrit on nostettu brittiläisissä ja amerikkalaisissa julkaisuissa uutisreportaasin ikoneiksi. Hartley mainitsee 13-vuotiaan Caroline Dickinsonin ja 6-vuotiaan Jon Benét Ramseyn, jotka oli valokuvattu ennen järkyttäviä murhia "kauneuskonteksteissa". Perhetuttu oli kuvannut Dickinsonin malliportfolioon ja Ramsey tunnettiin lasten kauneuskilpailun osanottajana. Hartley viittaa journalistiseen strate-

- giaan, jolla "epäseksuaalinen" viaton lapsuus erotetaan seksuaalisesta kypsyydestä. Jos kypsyyss saavutetaan "liian nopeasti", sitä hävetään ja salailaan. Kiinnostavaa onkin, ketkä tuota kypsyyttä arvioivat ja mistä näkökulmasta. (Hartley 1998, 57). Suomessa esimerkiksi pedofiili "Jammu" Siltavuoren kahdeksanvuotiaiden uhrin ja 14-vuotiaana surmatun Eveliina Lappalaisen kuvat kehkeytyivät iltapäivälehdissä lapsisurmien ikoneiksi, jotka toistuivat aina rikoksiin liittyvien teemojen yhteydessä.
- 4 Camp on alun perin ymmärretty laajaksi 1900-luvun kulttuurin esteettiseksi strategiaksi (esimerkiksi homoalakulttuureissa), mutta nykyisin se on muodostunut avoimeksi ja julkiseksi muodoksi ja lukutavaksi. "Siten camp voi olla strategia kenelle tahansa suhtautua kriittisesti naureskellen valtakulttuurin odotuksiin, jotka eivät tunnu omilta." (Jaskari 2000, 104–105). Campissa voidaan nähdä myös uusien poliittisten järjestysten luomisyrkimyksiä, joilla rikotaan esimerkiksi heteroseksuaalisen matrisin rooliodotuksia.
  - 5 Kyse on suhteellisen nuorelle yleisölle (20–30-vuotiaille) suunnatusta televisio-ohjelmasta, jonka isäntinä toimivat "Henkka" Hyppönen ja Tuomas Enbuske. Ohjelmaan kutsutaan vierailijoita, jota syystä tai toisesta ovat ajankohtaisia, ja ohjelma esitetään reaaliaikaisena (mitä ohjelman isännät korostavat jatkuvasti). Formaatti on melko huokoinen ja ohjelman kiinnostavuus perustuu näennäiseen rosoisuuteen ja yllätyksellisyyden momenttiin: haastattelut voivat "epäonnistua", haastattelijat antavat haastateltavien johdatella itseään ja ohjelmaa rikotaan koukkauksilla "ulkomaailmaan", suorilla osuuksilla yleensä Helsingin ympäristöistä.
  - 6 The Osbournes on dokumentaarinen komediasarja Black Sabbathin laulusolistina tunnetuksi tulleesta Ozzy Osbournesta ja hänen perheestään. Sarjaa esittää Nelonen maanantaisin klo 21.00, 30.9.–2.12.2002.
  - 7 Kiinnitin samaan seikkaan huomiota analysoidessani televisiouutisten (1996) juttua Metalliliiton puheenjohtajasta, Per-Erik Lundhista ("Lundh jälleen Metallin puheenjohtajaksi"), jossa erityisesti nuori miestoimittaja esiintyy sukupolven vaihdoksen tulkkina ja maskuliinisten stereotyyppien vahvistajana niin, että jo neljättä kertaa valittu, väsyneen oloinen Lundh kääntyy diskurssissa "mahtisonniksi", legendaariseksi isäahmoksi (Halonen 1999, 163).
  - 8 Mallien kohdalla korostuu kulttuurimme miesten pääsy ja oikeus naisruumiiseen. Avioliiton yksityinen patriarkaatti on korvautunut julkisella: aviomiehen suora valta siirtyi instituutioihin, normeihin ja symboleihin. Raija Julkisen (1997, 47) mukaan patriarkaalisen vallan välineitä ovat esimerkiksi kirkko, laki, lääketiede, media ja mainonta: "Yhtäältä naiset kamppailevat tehdäkseen instituutioista naisystävällisiä, mutta samalla he ovat sisäistäneet maskuliinisen ulkonäkönormiston. Aivan samoin kuin äidit vievät tyttärensä ympärileikattavaksi, me itse meikkaamme, laihdutamme, täytämme rintamme silikonilla ja kohotamme kasvojamme kirurgisesti."

Lähteet

- Connell, Ian (1992)
Personalities in the Popular Media, teoksessa Dahlgren, Peter & Colin Sparks (eds.) *Journalism and Popular Culture*, 64-83.
- Garam, Irma (2002)
Julkista yksityiselämää. Poliittikka ja erotiikka yleisön silmin. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 71.
- Halonen, Irma Kaarina (1996)
Äiti, minulta meni käsi! Teoksessa Laiho, Marianna. & Iiris Ruoho (toim.) *Naisen naamio, miehen maski*. Tampere: KSL, 173-199.
- Halonen, Irma Kaarina (1999)
Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. *Acta Universitatis Tamperensis* 699.
- Hartley, John (1998)
Juvenation: News, girls and power teoksessa Carter, Cynthia, Gill Branston & Stuart Allen (eds.) *News, Gender and Power*. London: Routledge, 47-70.
- Heikkinen, Vesa, Harri Mantila & Markku Varis (toim.) (1998)
Tuppiuisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista. *Tietolipas* 154. Hämeenlinna: SKS, Karisto.
- Hockey, Jenny (1990)
Experiences of Death: An Anthropological Account. Edinburgh: .Edinburgh University Press.
- Holland, Patricia (1998)
The Politics of Smile. Teoksessa Carter & al.: *News, Gender and Power*. London: Routledge, 17-32.
- Hänninen, Jorma (1997)
Mr. Finland ja miesruumiin estetiikka, teoksessa Eeva Jokinen (toim.) *Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Tampere: Vastapaino, 119-136.
- Jaskari, Minna (2000)
Tähtikuvan androgyinia: Annie Lennox, Madonna ja ruumiillisuus musiikkivideoissa. Turun yliopisto: Elokuva- ja televisiotieteen pro gradu tutkielma.
- Juhila, Kirsi (1993)
Miten tarinasta tulee tosi? Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 151-181.

- Julkunen, Raija (1997)
Naisruumiin oikeudet. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta. Tampere: Vastapaino, 43-64.
- Kangas, Ilka (1999)
Naisten vaihdevuosien ja vanhenemisen tulkinnat. Helsingin yliopisto: Sosiologian laitoksen julkaisuja.
- Kangas, Ilka & Pirjo Nikander (toim.) (1999)
Naiset ja ikääntyminen. Tampere: Gaudeamus.
- Karvonen, Erkki (1999)
Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kivimäki, Sanna (2002)
Kirjoittamisen kokemus. Tiedotustutkimus 25:2, 4-20.
- Koskinen, Taava (1998)
Anna-lehden kannet ajan ja ikuisuuden ikoneina, teoksessa Koskinen Taava (toim.) Kurtisaaneista kunnian naisein, Helsinki: Helsinki University Press, 89-130.
- Korvajärvi, Päivi (1999)
Ikäsyrynnän kokemukset ja käytännöt työelämässä”, teoksessa Kangas, Ilka & Pirjo Nikander (toim.) Naiset ja ikääntyminen. Tampere: Gaudeamus, 85-105.
- Leppihalme, Ilmari (1998)
Mies on mies on mies: hahmotelmia maskuliinisuudesta. Teoksessa Heikkinen, Vesa, Harri Mantila & Markku Varis (toim.) Tuppiainen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista. Tietolipas 154. Hämeenlinna: SKS, Karisto, 75-93.
- Nikunen, Kaarina (1996)
Naisellisuuden naamiot. Kuva, katse ja representaation politiikka. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisu sarja A:89.
- Nikunen, Minna (2001)
Raakoja surmia ja kadonneita tekijöitä. Tiedotustutkimus 24:3, 32-47.
- Oittinen, Riitta (1999)
Nuorekkuuden ihanteista ja arjesta ennen toista maailmansotaa. Teoksessa Kangas, Ilka & Pirjo Nikander (toim.) Naiset ja ikääntyminen. Tampere: Gaudeamus, 46-82.
- Pietilä, Kauko & Klaus Sondermann (1987)
Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimuksen metodeiksi. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Julkaisu sarja B50.
- Pietilä, Veikko (1995)
Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisu sarja A: 86.
- Teiniä, Jaana (2001)
Mihin radio maailmaa tarvitsisi. Teoksessa Nieminen, Hannu & Jukka Sihvonen (toim.) Mediatutkimus. Näkökulmia ja kartoituksia. Turun yliopisto: Taiteiden tutkimuksen laitos, Sarja A 47, 43-66.
- Sankari, Anne & Anniina Häkkinen (2001)
Kuka ehtii jonotella? Ikääntyvät, aktiivisuus ja tekniikka pankkien asiakaslehdissä 1990-2000. Kulttuurintutkimus 18:4, 15-26.
- Utriainen, Terhi (1999)
Läsnä, riisuttu, puhdas. Uskontoantropologinen tutkimus naisista kuolevan vierellä. Helsinki: SKS.
- Vakimo, Sinikka (2001)
Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä. Helsinki: SKS.
- Wolf, Naomi (1991)
The Beauty Myth. London: Chatto & Windus.
- Zilliacus-Tikkanen, Henriikka (1997)
Journalistikens essens i ett könsperspektiv. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisu sarja A:1/1997. Helsinki: YLE.